

DOPYT NA TRHU VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDELÁVANIA NA SLOVENSKU – VÝVOJOVÉ TRENDY

Jana Jurková

ÚVOD

Trh vysokoškolského vzdelávania je miesto, kde sa stretáva ponuka a dopyt po vzdelávaní. Zároveň predstavuje aj miesto, kde pôsobia subjekty z oblasti vysokoškolského vzdelávania, medzi ktorými existujú kooperatívne vzťahy a rovnako tak aj konkurenčné vzťahy.

Vysoké školy, ako vrcholné vzdelávacie, vedecké a umelecké ustanovizne majúce výhradné právo na poskytovanie, organizovanie a zabezpečovanie vysokoškolského vzdelávania [8], reprezentujú ponuku na trhu vysokoškolského vzdelávania. Medzi subjekty trhu vysokoškolského vzdelávania, okrem vysokých škôl (verejných, štátnych, súkromných), patrí aj štát (reprezentovaný inštitúciami na rôznych úrovniach), hospodárska prax, ďalšie inštitúcie školskej sústavy, inštitúcie neformálneho vzdelávania a inštitúcie reprezentujúce vysoké školy (napr. Rada vysokých škôl SR a iné). Nakoľko vysoké školy pôsobiace na trhu vysokoškolského vzdelávania na Slovensku, sú súčasťou európskeho priestoru pre vysokoškolské vzdelávanie, ako subjekty trhu vysokoškolského vzdelávania je možné vnímať aj inštitúcie vysokého školstva s celoeurópskou pôsobnosťou (napr. Európsku asociáciu univerzít, Európske centrum pre vysoké školstvo, Európsku skupinu pre zabezpečenie kvality vo vysokom školstve a ďalšie).

Vzdelávanie poskytované vysokými školami je predmetom záujmu tých cieľových skupín, ktoré majú záujem o štúdium na vysokej škole. Jednou z cieľových skupín sú aj študenti stredných škôl, ktorí stoja pred voľbou vysokoškolského štúdia, možnosťou zamestnať sa či cestovať [4]. Tí, ktorí majú záujem o štúdium na vysokej škole, tvoria dopyt na trhu vysokoškolského vzdelávania.

Príspevok sa venuje problematike trhu vysokoškolského vzdelávania na Slovensku s dôrazom na vysoké školy v podmienkach Slovenskej republiky. Pozornosť je upriamená najmä na

stranu dopytu, ktorá je reprezentovaná záujmami o štúdium na vysokej škole. Príspevok sa bližšie zaoberá kvantifikovaním ich záujmu o štúdium na vysokej škole a kritériami výberu konkrétnej vysokej školy.

1 CIEĽ A METODIKA

Predmetom skúmania je trh vysokoškolského vzdelávania a jeho subjekty v kontexte európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania. Na strane ponuky bola pozornosť venovaná vysokým školám, ktoré pôsobia na trhu vysokoškolského vzdelávania v podmienkach Slovenskej republiky. Na strane dopytu, ktorá je reprezentovaná uchádzačmi o štúdium na vysokej škole, bola pozornosť upriamená na kritéria výberu vysokej školy u uchádzačov o štúdium na vysokej škole pri výbere vysokej školy.

Zhromažďovanie údajov sa uskutočnilo formou sekundárneho i primárneho výskumu. Pre kvantifikovanie záujmu o štúdium na vysokých školách v rámci Slovenskej republiky boli využité najmä údaje spracovávané Ústavom informácií a prognóz školstva (ÚIPS), Ministerstvom školstva Slovenskej republiky (MŠ SR) a Štatistickým úradom Slovenskej republiky (ŠÚ SR). Sledovaný bol časový rad od roku 1999 až 2009 (v závislosti od dostupnosti údajov) vybraných ukazovateľov.

Primárne údaje boli získané z prieskumu, ktorý bol realizovaný na stredných školách. Cieľom prieskumu bolo identifikovať motívy pre štúdium na vysokej škole a kritéria výberu vysokej školy u študentov záverečných ročníkov stredných škôl ako potenciálnych uchádzačov o štúdium na vysokej škole. Základný súbor pozostával zo študentov stredných škôl so sídlom na území Prešovského kraja. Pre oslovenie bolo využité dopytovanie, pričom oslovených bolo 4,49 % študentov stredných škôl. Výskumná vzorka pozostávala z 363 respondentov. Pri hodnotení preferencií kritérií pre výber vysokej školy boli

zohľadnené rod, bydlisko a typ strednej školy, na ktorej respondenti študovali.

2 VÝSLEDKY A DISKUSIA

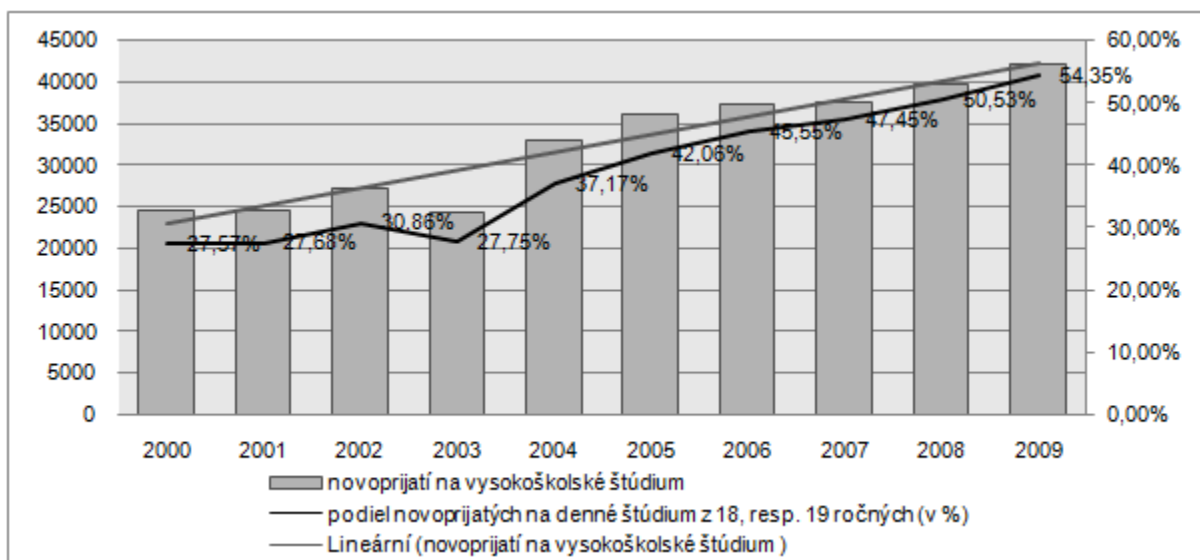
Dopyt po vzdelávaní na trhu vysokoškolského vzdelávania tvoria tie cieľové skupiny, ktoré majú záujem o štúdium na vysokej škole. V ďalšom texte budú dopyt reprezentovať študenti stredných škôl ako potenciálni uchádzači o štúdium na vysokej škole. Podľa štatistík práve študenti záverečných ročníkov stredných škôl predstavujú najväčšiu skupinu medzi uchádzačmi na dennú formu vysokoškolského štúdia [7].

2.1 DOPYT PO VZDELÁVANÍ – ZÁUJEM O ŠTÚDIUM NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

Na základe počtu novoprijatých na vysokoškolské štúdium je možné sledovať rast, resp. pokles záujmu o vysokoškolské štúdium. V podmienkach Slovenskej republiky aj napriek slabším populačným ročníkom možno konštatovať, že počet prijatých študentov na vysokých školách v sledovanom časovom rade (v rokoch 2000 až 2009) vykazuje rastovú tendenciu (

Obr. 2).

Obr. 2: Počet novoprijatých na vysokoškolské štúdium a podiel novoprijatých na denné štúdium z celkového počtu 18, resp. 19 ročných (v %)

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva 2001 – 2010; Štatistická ročenka SR 2001 – 2010

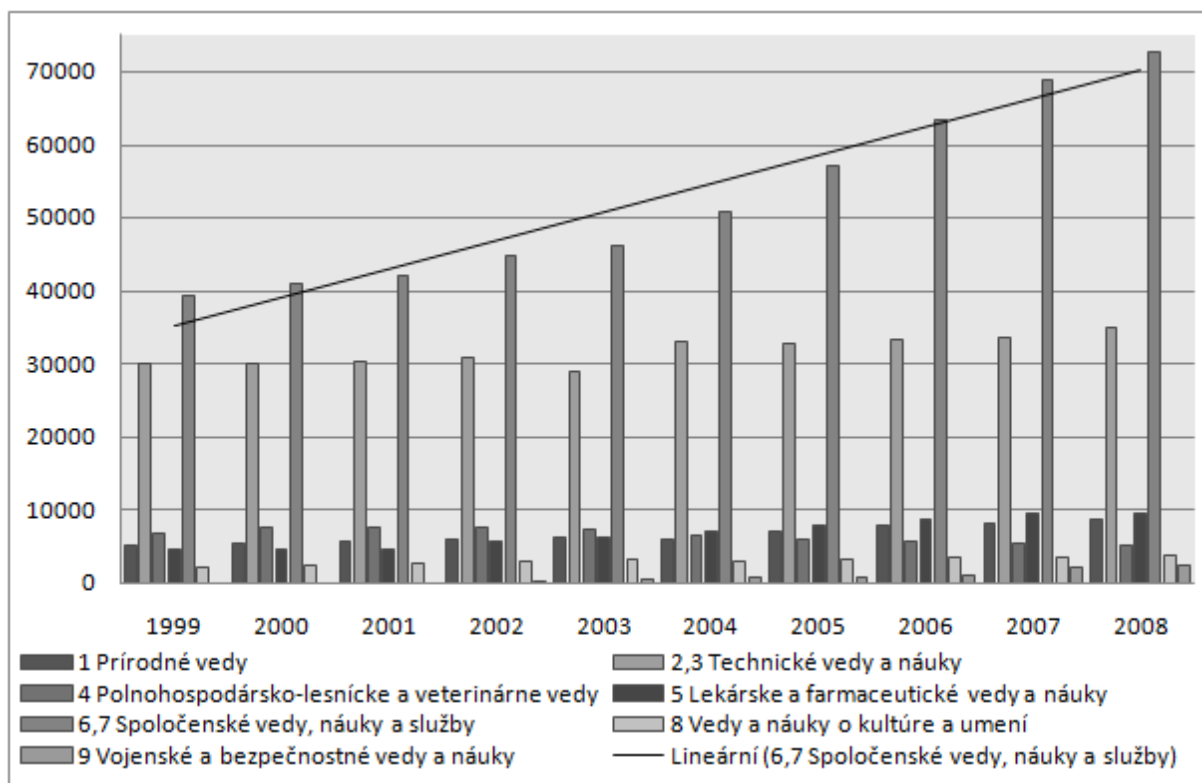
V rokoch 1999 až 2008 bol záujem o jednotlivé typy vied vyjadrený počtom študentov, ktorí sa uchádzali o dané štúdium, boli prijatí a študujú na vysokých školách. Vývoj počtu študentov podľa jednotlivých skupín vied v sledovanom časovom horizonte zobrazuje obr. 2.

Zo strany záujemcov o štúdium na vysokých školách bol podľa počtu študentov najväčší záujem o štúdium spoločenských vied. Tento záujem sa od roku 1999 neustále zvyšoval. Študenti spoločenských vied, náuk a služieb

tvoria približne polovicu študentov na celkovom počte študentov (52,94 % v roku 2008; Tab. 1).

Výraznejší záujem je aj o štúdium technických vied a náuk, ktorý v porovnaní so spoločenskými vedami zaznamenal nižšie tempo rastu záujmu. Na celkovom počte študentov sa študenti technických vied a náuk podieľali približne v intervale 25 až 34 % (25,48 % v roku 2008; Tab. 1).

Obr. 3: Počet studentů denného studia podle jednotlivých skupin věd

Zdroj: Štatistický úrad SR

Tab. 1: Podiel počtu študentov denného štúdia podľa jednotlivých skupín vied na celkovom počte študentov denného štúdia (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1 Přírodní vědy	5,81	6,03	6,18	6,08	6,42	5,61	6,22	6,29	6,21	6,30
2,3 Technické vědy a nauky	33,91	33,03	32,47	31,42	29,41	30,84	28,54	26,98	25,67	25,48
4 Polnohospodářsko-lesnické a veterinární vědy	7,80	8,27	8,24	7,83	7,47	6,19	5,09	4,67	4,18	3,80
5 Lékařské a farmaceutické vědy a nauky	5,33	5,14	5,03	5,75	6,23	6,47	6,77	6,96	7,24	6,86
6,7 Společenské vědy, nauky a služby	44,64	45,02	45,09	45,50	46,82	47,33	49,89	51,47	52,43	52,94
8 Vědy a nauky o kultuře a umění	2,43	2,52	2,98	3,08	3,26	2,85	2,78	2,77	2,69	2,76
9 Vojenské a bezpečnostní vědy a nauky	0,08	-	-	0,35	0,41	0,72	0,71	0,86	1,57	1,85
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Štatistický úrad SR

Rastovú tendenciu mali v sledovanom období aj (i) prírodné vedy, (ii) vedy a nauky o kultúre a umení a (iii) lekárske a farmaceutické vedy, u ktorých bol v roku 2008 zaznamenaný mierny pokles záujmu. Pokles záujmu je jasne viditeľný u poľnohospodárskych, lesníckych a veterinárnych vedách. Od roku 2004 počet študentov v uvedenom zameraní neustále klesá.

Na základe počtu študentov je najnižší záujem o štúdium vo vedách vojenských a bezpečnostných. Avšak záujem o štúdium zo strany uchádzačov, ktorý je meraný podielom počtu prihlásených a prijatých, resp. zapísaných, je na štátnych vysokých školách najvyšší.

Tab. 2: Medziročný nárast, resp. pokles počtu študentov denného štúdia podľa jednotlivých skupín vied (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1 Prírodné vedy	x	7,30	4,67	4,05	5,41	-4,89	18,72	8,74	5,15	6,17
2,3 Technické vedy a náuky	x	0,72	0,43	2,25	-6,44	14,05	-0,96	1,79	1,19	3,95
4 Polnohospodársko-lesnícke a veterinárne vedy	x	9,67	1,79	0,35	-4,61	-9,90	-11,88	-1,41	-4,64	-4,76
5 Lekárske a farmaceutické vedy a náuky	x	-0,34	0,02	20,80	8,18	12,96	12,01	10,70	10,75	-0,84
6,7 Spoločenské vedy, náuky a služby	x	4,31	2,31	6,64	2,84	9,94	12,83	11,06	8,37	5,71
8 Vedy a náuky o kultúre a umení	x	7,33	20,76	9,26	5,74	-4,96	4,56	7,31	3,39	7,13
9 Vojenské a bezpečnostné vedy a náuky	x	-	-	X	17,94	91,77	5,46	30,58	94,62	23,39
Medziročný nárast/pokles	x	3,43	2,13	5,69	-0,05	8,75	7,04	7,64	6,39	4,69

Zdroj: Štatistický úrad SR

2.2 DOPYT PO VZDELÁVANÍ – KRITÉRIA VÝBERU VYSOKEJ ŠKOLY

Záujem o štúdium na vysokej škole je podložený rôznymi motívmi. Najdôležitejším motívom pre štúdium na vysokej škole je pre respondentov – študentov záverečných ročníkov strednej školy lepšia možnosť uplatnenia sa v praxi. Po nej nasledoval motív získanie titulu a lepšie finančné ohodnotenie. Motívy pre štúdium na

vysokej škole sa následne prenášajú aj do kritérií, na základe ktorých si študent vyberá konkrétnu fakultu vysokej školy.

Z výsledkov dotazníkového prieskumu vyplynulo, že respondenti pri výbere vysokej školy zohľadňujú ako najdôležitejšie kritéria študijný odbor (Tab. 3). V podmienkach Slovenskej republiky je poskytované vysokoškolské vzdelávanie s orientáciou na rôzne vedné odbory.

Tab. 3: Kritéria výberu vysokej školy

	študijný odbor	uznávanie titulu danej vysokej školy	imidž a povesť vysokej školy	vzdialenosť vysokej školy od bydliska	finančná náročnosť štúdia	spoplatnenie štúdia	uplatnenie v praxi	náročnosť štúdia	odporúčania známym	história vysokej školy	iný faktor
N	platné	363	363	363	363	363	363	363	363	363	363
	chýbajúce	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	priemer	1,40	3,14	3,66	2,78	3,20	3,93	1,96	3,16	3,02	4,54
	medián	1,00	3,00	4,00	3,00	3,00	4,00	2,00	3,00	3,00	5,00
	smerodajná odchýlka	0,62	1,27	1,15	1,20	1,09	1,10	1,17	0,96	1,13	0,72
	minimum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00
	maximum	4,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00

Zdroj: vlastné spracovanie

V súčasnosti na trhu vysokoškolského vzdelávania pôsobí spolu 38 vysokých škôl (z toho 20

verejných, 11 súkromných, 3 štátne a 4 zahraničné vysoké školy), ktoré poskytujú vzdeláva-

nie v 362 študijných odboroch na základe viacrozmernej sústavy študijných odborov platnej v podmienkach Slovenskej republiky [3]. Podľa rozdelenia študijných odborov majú najväčšie zastúpenie technické vedy (67 študijných odborov), po nich nasledujú prírodné vedy (60 študijných odborov) a sociálne, ekonomické a právne vedy (56 študijných odborov). Najmenšie zastúpenie má skupina študijných odborov výchovy a vzdelávanie (10 študijných odborov).

Druhým najdôležitejším kritériom pri výbere vysokej školy je podľa respondentov uplatnenie v praxi. V zhode s respondentmi je možné citovať aj správu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, ktoré práve uplatnenie absolventov konkrétnej vysokej školy na trhu práce považuje za jedno z najdôležitejších kritérií pre informované rozhodovanie sa absolven-

tov stredných škôl pre štúdium na vysokej škole [2]. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR pripravilo prehľad absolventskej miery nezamestnanosti jednotlivých vysokých škôl podľa skupín študijných odborov. Absolventská miera nezamestnanosti (podiel počtu nezamestnaných absolventov školy k 30. septembru 2009 a počtu absolventov tejto vysokej školy v rokoch 2008 a 2009) približne odráža, aký podiel študentov, ktorí ukončili štúdium v predchádzajúcich dvoch rokoch, je nezamestnaných.

Jeden z dôvodov zverejnených informácií o absolventskej miere nezamestnanosti je, že by mali byť nápomocné uchádzačom o štúdium na vysokých školách pri ich výbere konkrétnej vysokej školy (Tab. 4).

Tab. 4: Absolventská miera nezamestnanosti podľa jednotlivých skupín vied

	Absolventi vysokých škôl v r. 2008 + 2009	Evidovaní nezamestnaní k 30. sept. 2009	Absolventská miera nezamestnanosti v r. 2008 + 2009
1 Prírodné vedy	4 908	417	8,5
2,3 Technické vedy a náuky	18 324	1 187	6,5
4 Poľnohospodársko-lesnícke a veterinárne vedy	3 108	344	11,1
5 Lekárske a farmaceutické vedy a náuky	4 047	268	6,6
6,7 Spoločenské vedy, náuky a služby	44 088	3 565	8,1
8 Vedy a náuky o kultúre a umení	2 271	68	3,0
9 Vojenské a bezpečnostné vedy a náuky	1 162	87	7,5
Spolu	77 908	5 936	7,6

Zdroj: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR

ZÁVER

Význam vedomostí v ekonomike sa premieta do požiadavky „vyzbrojiť“ ľudí vedomosťami, ktoré si vyžadujú nové podmienky a zároveň nevyhnutnosti harmonizácie vzdelávania s týmito novými požiadavkami. Existuje viacero nástrojov, prostredníctvom ktorých možno ovplyvniť proces tvorby nadobúdaných vedomostí a skúseností. Za hlavný možno považovať proces formálneho vzdelávania na všetkých stupňoch a vo všetkých formách, vrátane vysokoškolského vzdelávania.

Dopyt po vysokoškolskom vzdelávaní v podmienkach Slovenskej republiky má rastú-

cu tendenciu. Počet novoprijatých študentov a ich podiel na celkovom počte 18, resp. 19 ročných i na počte študentov záverečných ročníkov stredných škôl narastá. To sa odráža aj na počte študentov. V rokoch 1999 až 2008 bol záujem o jednotlivé typy vied vyjadrený počtom študentov, ktorí sa uchádzali o dané štúdium, rastúci. Zo strany záujemcov o štúdium na vysokých školách bol podľa počtu študentov najväčší záujem o štúdium spoločenských vied. Výraznejší záujem bol aj o štúdium technických vied a náuk, ktorý v porovnaní so spoločenskými vedami zaznamenal nižšie tempo rastu záujmu. Na základe počtu študentov práve

technické vedy predstavujú druhú najpočetnejšiu skupinu.

Vybrané ukazovatele však nehodnotia dopyt a jeho veľkosť celkovo a komplexne. Pre úplnosť hodnotenia je potrebné brať do úvahy aj vzťahy medzi nimi a ďalšie faktory ovplyvňujúce dopyt do vysokoškolskom vzdelávaní, napr. motívy pre štúdium na vysokej škole, kritéria výberu vysokej školy a iné. Na základe prieskumu je možné konštatovať, že najakcentovanejším motívom pre štúdium na vysokej škole pre študentov záverečných ročníkov strednej školy, je lepšia možnosť uplatnenia sa v praxi. Medzi ďalšie motívy pre voľbu vysokoškolského vzdelávania sa zaradili motív získanie titulu a motív lepšie finančné ohodnotenie. S motívmi úzko súvisia aj kritéria výberu konkrétnej vysokej školy. Najdôležitejšími kritériami výberu vysokej školy sú podľa respondentov študijný odbor a uplatnenie v praxi. Uplatnenie absolventov na trhu práce je v súčasnosti mimoriadne akcentovanou problematikou, nielen v kontexte absolventskej miery nezamestnanosti, ale aj v kontexte hodnotenia kvality vysokoškolského vzdelávania, financovania vysokých škôl a prepojenia systémov vzdelávania s požiadavkami hospodárskej praxe.

LITERATÚRA

[1] Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. 2011. [online]. Dostupné z: <<http://www.minuedu.sk>>

[2] Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. 2011. *Prehľad nezamestnanosti absolventov podľa vysokých škôl a študijných odborov*. [online]. Dostupné z: <http://www.minedu.sk/data/USERDATA/TlacoVelInformacie/2011/2011_01_28%20-%20AMN_tabulka.xls>

[3] *Sústava študijných odborov SR. 2011*. [elektronická verzia]. Dostupné z: <http://www.minedu.sk/data/USERDATA/VysokeSkolstvo/SOSR/Sustava_studijnych_odborov_SR.xls>

[4] SVĚTLÍK, J. 2006. *Marketingové řízení školy*. Praha : ASPI, 2006. 300 s. ISBN 80-7357-176-5

[5] Štatistický úrad Slovenskej republiky. *Štatistická ročenka 2001 – 2011*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2001 – 2011.

[6] *Štatistický úrad Slovenskej republiky. 2011*. [online]. Dostupné z: <<http://www.statistics.sk>>

[7] *Ústav informácií a prognóz školstva. 2011*. [online]. Dostupné z: <<http://www.uips.sk>>

[8] Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Autorka

Ing. Jana Jurková, PhD.

Prešovská univerzita v Prešove

Fakulta manažmentu

Katedra marketingu a medzinárodného obchodu

E-mail: jana.jurko@gmail.com

DEMAND ON UNIVERSITY EDUCATION MARKET IN THE SLOVAK REPUBLIC – TRENDS

Jana Jurková

Abstract: University education market is known as a place, where supply of education meets education demand and as a place, where different subjects of university education are situated (state, commercial subjects, other institutions of school system, institutions of informal education and institutions, which represent universities). Definition of the higher education market subjects is important in order to understand the needs of university stakeholders and target groups. One of the target groups of universities is high school students as potential university students. Based on the number of newly admitted students and students Demand on university education market in the Slovak Republic grows. This selected indicators don't evaluated demand overall and complex. The complete evaluation should take into account the relationship between them and other factors affected to demand in university education market, for example motives for studying at university and selection criteria of university.

Key words: demand, education, market, university

JEL Classification: I23.